

UDK 272-745.2"373.2"

Primljeno: 6. 2. 2019.

Prihvaćeno: 17. 10. 2019.

Prethodno priopćenje

PROROČKA DIMENZIJA PAPE FRANJE – AD INTRA

Ivan MACUT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19, 21 000 Split
ivanmacut@libero.it

Sažetak

Uz uvodna promišljanja i zaključne misli, rad je podijeljen na dva dijela. Prvi dio nosi naslov »Reforma Rimske kurije«. U njemu autor tematizirajući govore pape Franje upućene Rimskoj kuriji te odgovarajući na pitanje što je dosad učinjeno što se tiče reforme Rimske kurije, panoramski prikazuje sve Papine poteze na tom planu. Detaljno se nabrajaju svi potezi i kratko opisuju kako bi što je moguće više obuhvatio sve poduzete reformne poteze. Drugi dio rada nosi naslov »Reforma Crkve prema *Evangelii gaudium* – Radost evanđelja«. U njemu autor prikazuje reformu Crkve kako to proizlazi iz dokumenta *Evangelii gaudium* – Radost evanđelja pape Franje i to pod sljedećim temama: Crkva ne smije biti okoštala struktura; Crkva ne smije biti ona koja stalno kritizira; crkvene strukture mogu ometati evangelizacijski polet te Papa i sinodalnost Crkve. Na samom koncu autor naglašava kako je papa Franjo zagovornik i promicatelj reforme u Crkvi i to na svim njezinim razinama.

Ključne riječi: papa Franjo, reforma Crkve, Vijeće kardinala, *Evangelii gaudium*.

Uvodna promišljanja

Papa Franjo u zadnje vrijeme postao je 'kamen spoticanja' unutar Katoličke crkve. Naime, brojni su oni koji se čude njegovim potezima, ne odobravaju njegove pojedine nastupe, geste i slično. Osporavanja su došla čak do te mjere da ga nadbiskup Carlo Maria Vigano, što je do sada bilo nezamislivo, poziva da odstupi zbog svoje navodne »umiješanosti« u prikrivanje pedofilije, tj. pogrešnog i sporog postupanja u odnosu na američkog kardinala Theodora

McCarricka i kardinalove umiješanosti u pedofiliju.¹ U jednom takvom, rekli bismo, negativnom kontekstu tema u kojoj se treba govoriti o proročkoj dimenziji pape Franje *ad intra* s posebnim naglaskom na unutarnju reformu Katoličke crkve čini nam se i više negoli izazovna. Ipak, o njoj je itekako potrebno govoriti i iz mnoštva Papinih poruka, govora, gesta i dokumenata izvući ono što je važno i to predstaviti kako bismo o tome mogli još jasnije promišljati i vidjeti koji je to put kojim papa Franjo želi povesti Katoličku crkvu na, još uvijek, početku XXI. stoljeća.

U ovom radu usredotočit ćemo se na dvije stvari, dok smo istodobno itekako svjesni da sve moguće pa i važne teme nisu obuhvaćene: 1) proces reforme Rimske kurije te 2) reforma Crkve prema apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium – Radost evanđelja* pape Franje.

1. Reforma Rimske kurije

Prošlo je već nešto više od pet godina otkako je papa Franjo najavio i osnovao Vijeće kardinala, čiji službeni naziv glasi *Consilium Cardinalium Summo Pontifici*. Na početku je taj savjet imao osam članova,² a otkako im se dana 1. srpnja 2014. godine pridružio državni tajnik kardinal Pietro Parolini, ima devet članova. Kako bismo mogli što preciznije predstaviti proces reforme Rimske kurije, potrebno je ukratko predstaviti smjernice pape Franje iz njegovih godišnjih obraćanja članovima Kurije.

1.1. Papini božićni govori Rimskoj kuriji

Dana 21. prosinca 2013. godine papa Franjo u svojem je govoru Rimskoj kuriji ponajprije svima zahvalio za njihovu požrtvornost u poslu koji obavljaju. Usto je papa Franjo naglasio tri iznimno važne stvari koje trebaju karakterizirati one koji rade u Kuriji, a to su profesionalnost, služenje i svetost života. Kada je riječ o profesionalnosti, Papa naglašava kako je to iznimno važna karakteristika za rad u Kuriji. Služenje je druga karakteristika koja mora pratiti službenike Kurije, smatra Papa te zaključuje kako su te dvije karakteristike nepotpune bez

¹ O opasnosti takvog pristupa kratko smo pisali u: Ivan MACUT, *Ti si Petar – Stijena!*, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 4, 494–500.

² Vijeće kardinala početno su činili: kardinal Giuseppe Bertello, kardinal Francisco Javier Errazuriz Ossa, kardinal Oswald Gracias, kardinal Reinhard Marx, kardinal Laurent Monsengwo, kardinal Sean Patric O'Malley, kardinal Oscar Andreas Rodriguez Maradiaga i kardinal Marcello Semeraro. Tajnik Vijeća kardinala je biskup Marcello Semeraro. Usp. <http://www.osservatoreromano.va/en/news/a-group-of-cardinals-to-advise-the-pope> (10. VII. 2019.).

treće, a to je svetost života. Svetost je za Papu uronjenost u Duha Svetog, otvoreno srce Bogu, trajna molitva, duboka i iskrena poniznost, vjernost, bratski odnosi s kolegama.³

Dana 22. prosinca 2014. godine papa Franjo je održao znakovit govor pod naslovom *Rimska kurija i Tijelo Kristovo*.⁴ U njemu je Papa nabrojao petnaest bolesti Rimske kurije, ukazujući i na taj način da je Kurija potrebna obnove i reforme. Bolesti koje je Papa nabrojao jesu sljedeće:

- osjećati se ‘besmrtnima’, ‘imunima’ ili čak ‘nezamjenjivima’, zanemarujući nužnu i uobičajenu kontrolu. Kurija koja nije samokritična, koja se ne posuvremenjuje, koja se ne nastoji poboljšati, bolesno je tijelo. To je često posljedica patologije moći, ‘kompleksa izabranih’, narcizma koji s velikom ljubavlju gleda vlastitu sliku i ne vidi sliku Boga utisnutu na licu drugih, osobito najslabijih i najpotrebitijih. Lijek za tu bolest jest milost da se osjetimo grešnicima i kažemo svim srcem: »Sluge smo beskorisne. Učinili smo što smo morali učiniti« (Lk 17,10);

- ‘mortalizam’ (od imena Marta), pretjerana zauzetost: to je bolest onih koji su uronjeni u posao, zanemarujući, neizbježno bolji dio – sjesti do Isusovih nogu (usp. Lk 10,38-42). Zato je Isus pozivao svoje učenike da ‘malo otpočinu’ (usp. Mk 6, 31), jer zanemarivanje nužnog odmora dovodi do stresa i uznemirenosti. Vrijeme odmora, za one koji su završili svoju misiju, potrebno je, obvezno i treba ga živjeti ozbiljno;

- mentalna i duhovna ‘okamenjenost’ od koje boluju oni koji imaju srce kameno i ‘tvrđi vrat’ (Dj 7,51-60). To su oni koji gube unutarnji spokoj, vedrinu i odvažnost te se sakrivaju ispod papira i postaju ‘strojevi koji obavljaju radnje’, a ne ‘Božji ljudi’. Opasno je izgubiti ljudsku osjetljivost potrebnu da bi plakali s onima koji plaču i radovali se s onima koji se raduju. To je bolest onih koji su izgubili ‘mišljenje Isusovo’ (usp. Fil 2,5-11), jer njihovo srce otvrdne i postane nesposobno bezuvjetno ljubiti Oca i bližnje (usp. Mt 22,34-40). Biti kršćanin, zapravo, znači ‘imati isto mišljenje kao u Kristu Isusu’ (Fil 2,5), osjećaje poniznosti, nesebičnosti i velikodušnosti;

- pretjerano planiranje i funkcionalizam; to se događa kada osoba sve pažljivo isplanira i vjeruje da će stvaranjem savršenog plana stvari napredovati te se tako pretvara u knjigovođu ili računovođu. Nužno je, naravno, sve

³ Usp. Papa FRANCESCO, Alla Curia Romana per la tradizionale presentazione degli auguri natalizi (21. XII. 2013.), u: <http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2013/december/index.html> (29. VIII. 2018.)

⁴ Papa FRANCESCO, Occasione Romanae Curiae Natalicia Omina prosequendi. La Curia Romana e il Corpo di Cristo, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 1, 44–53.

dobro pripremiti, ali nikada pritom ne pasti u napast da sputavamo i upravljamo slobodom Duha Svetog, koja uvijek ostaje veća, darežljivija od svih ljudskih planiranja;

– slabe koordinacije: kada udovi gube zajedništvo jedni s drugima i tijelo gubi svoju skladnu funkcionalnost i svoju odmjerenuost, postaje orkestar koji proizvodi buku, jer njegovi članovi ne surađuju i ne žive duh zajedništva i izostaje 'timski rad'. Kada noga govori ruci: 'ja te ne trebam', ili ruka glavi: 'ja zapovijedam', uzrokujući tako nelagodu i sablazan;

– 'duhovni Alzheimer', tj. zaborav povijesti spasenja, osobne povijesti s Gospodinom, 'prve ljubavi' (Otk 2,4): to je progresivno opadanje duhovnih sposobnosti koje u dužem ili kraćem vremenskom razdoblju kod osobe izaziva teški invaliditet te ona postaje nesposobna samostalno obavljati bilo koju aktivnost, živeći u stanju apsolutne ovisnosti o svojim često izmišljenim pogledima;

– suparništvo i umišljenost: kada izgled, odjeća i znakovi časti postaju primarni životni cilj, zaboravljajući riječi svetog Pavla: »nikakvo suparništvo ni umišljenost, nego – u poniznosti jedni druge smatrajte višima od sebe; ne starajte se samo svaki za svoje, nego i za ono što se tiče drugih« (Fil 2,1-4). To je bolest koja nas navodi da budemo lažni muškarci i žene i živimo lažni misticiizam i lažni kvijetizam. Takve Pavao naziva »neprijateljima križa Kristova«, jer im je »slava u sramoti – jer misle na zemaljsko« (Fil 3,19);

– egzistencijalna shizofrenija: to je bolest onih koji žive dvostruki život, koji je plod licemjerstva karakterističnog za mediokritete i sve veće duhovne praznine koju akademski stupnjevi ili naslovi ne mogu ispuniti. Ta bolest često pogađa one koji se, napuštajući pastoralnu službu, ograničavaju na birokratske poslove, gubeći tako dodir sa stvarnošću, sa stvarnim ljudima. Oni stvaraju tako vlastiti paralelni svijet u kojem ostavljaju po strani sve ono što sa strogošću uče druge i počinju živjeti skrivenim i često razuzdanim životom;

– naklapanja, mrmljanja i ogovaranja: o tome nije nikada previše govoriti. To je bolest, koja počinje jednostavno, možda samo običnim razgovorom, te obuzme osobu koja postaje 'sijač kukolja' i u mnogim slučajevima 'hladnokrvni ubojica' dobrog glasa svojih kolega i subrača. To je bolest kukavica koje nemaju hrabrosti reći nešto u lice osobama pa im govore iza leđa;

– obožavanje vođa: to je bolest onih koji se dodvoravaju nadređenima u nadi se da će steći njihovu naklonost. Oni su žrtve karijerizma i oportunizma, časte ljude, a ne Boga (usp. Mt 23,8-12). To su ljudi koji u obavljanju svoje službe misle samo na ono što moraju postići, a ne ono što moraju dati. To su sitne duše, nesretni ljudi koji se vode isključivo vlastitom pogubnom sebičnošću (usp. Gal 5,16-25). Ta bolest može također pogoditi nadređene kada se dodvoravaju

nekima od svojih suradnika ne bi li stekli njihovu podložnost, odanost i psihološku ovisnost, ali krajnji rezultat je stvarno sudioništvo u krivnji;

– ravnodušnost prema drugima: to je bolest kada svatko misli samo na sebe i gubi iskrenost i toplinu ljudskih odnosa. Kada onaj koji je najiskusniji ne stavlja svoje znanje u službu manje iskusnim kolegama. Kada se nešto dozna pa se zadrži za sebe namjesto da se podijeli s drugima, što bi djelovalo pozitivno. Kada čovjek, iz ljubomore ili lukavosti, osjeća radost zbog tuđeg pada, namjesto da drugog podigne i ohrabri;

– smrknuto lice kao na pogrebu: od te bolesti boluju osorne i strašne osobe koje smatraju da za ozbiljnost treba imati potišten, strogi izraz lica i postupati prema drugima s krutošću, tvrdoćom i arogancijom. Zapravo, teatralna ozbiljnost i sterilni pesimizam često su simptomi straha i nesigurnosti u sebe. Apostol mora težiti tome da bude uljudna, vedra, oduševljena i vesela osoba koja posvuda širi radost. Srce puno Boga je sretno srce koje zrači radošću i prenosi je na sve oko sebe: to se odmah vidi! Ne gubimo, dakle, taj duh radosti, humora, pa čak i samoironije, koji nas čini dragim ljudima, čak i u teškim situacijama;

– bolest zgrtanja: kada apostol želi ispuniti egzistencijalnu prazninu u svojem srcu zgrtanjem materijalnih dobara, ne iz nužde, već samo radi nekog osjećaja sigurnosti. Ništa od materijalnoga ne možemo ponijeti sa sobom na drugi svijet. Za te ljude Gospodin ponavlja: »Govoriš: 'Bogat sam, obogatih se, ništa mi ne treba!' A ne znaš da si nevolja i bijeda, i ubog, i slijep, i gol... Revan budi i obrati se« (Otk 3,17-19). Papa je podsjetio kako su španjolski isusovci opisivali Družbu Isusovu kao 'laku konjicu Crkve'. »Sjećam se premještaja mladog isusovca, kada su se na kamion tovarila mnoga njegova dobra: torbe, knjige, predmeti i darovi. Tada mu jedan mudri stari isusovac, koji je to promatrao, reče: 'Zar je to laka konjica Crkve?' Naše su selidbe znak te bolesti«, rekao je Papa;

– bolest zatvorenih krugova: pripadnost grupi postaje jača od pripadnosti Tijelu i, u nekim situacijama, samome Kristu. Iako ta bolest uvijek počinje s dobrim namjerama, ona s vremenom zarobljava udove i postaje rak koji prijeti skladu Tijela i uzrokuje toliko zla – sablazni – pogotovo za našu najmanju braću. Samouništenje ili 'prijateljska vatra' od suboraca je najpodmuklija opasnost. To je zlo koje pogađa iznutra i, kao što Krist kaže: »Svako kraljevstvo u sebi razdijeljeno opustjet će i kuća će na kuću pasti« (Lk 11,17);

– svjetovna dobit: kad apostol pretvara svoju službu u vlast, a svoju vlast u robu za stjecanje svjetovne dobiti ili više moći. To je bolest ljudi koji nezasitno pokušavaju uvećati svoju moć i da bi to postigli ne prezaju ni od kleveta-

nja, ocrnjivanja i diskreditiranja drugih, čak i u novinama i časopisima. Oni to naravno čine samo radi vlastita pokazivanja i dokazivanja da su sposobniji od drugih. I ta bolest nanosi mnogo zla Tijelu, jer dovodi ljude do toga da opravdavaju korištenje svakog sredstva za postizanje toga cilja, često u ime pravde i transparentnosti.

Dana 21. prosinca 2015. godine papa Franjo u svojem obraćanju Rimskoj kuriji⁵ govorio je i o katalogu vrlina. Naime, nabrojao je dvadeset i četiri vrline koje bi svaki član Rimske kurije trebao posjedovati.

– misionarstvo i pastoralnost: misionarstvo je ono što čini i pokazuje kuriju plodnom. Vjera je dar, ali naša se vjera pokazuje i u načinu koliko smo je sposobni komunicirati. Zdrava pastoralnost vrlina je koja je neophodna i nju treba posjedovati svaki svećenik. To je mjera naše i kurijalne i svećeničke aktivnosti te bez njih nije moguće postići blaženstvo »vjernog sluga« (usp. Mt 25,14-30);

– sposobnost i pronicljivost: sposobnost zahtijeva osobni napor za postizanje potrebnih rekvizita koji su potrebni za dobro obavljanje obveza. Ona je naravno izravno u suprotnosti s preporukom i mitom. Pronicljivost je umna spremnost za suočavanje sa situacijama s potrebnom mudrošću i kreativnošću. Te dvije vrline predstavljaju također i ljudski odgovor na Božju milost.

– duhovnost i čovječnost: duhovnost je nositelj svake službe i u Crkvi i u kršćanskom životu. Čovječnost je ono što utjelovljuje istinitost naše vjere. Kada nam je teško plakati ili smijati se – to su samo dva znaka – počinje i naš pad te proces pretvaranja u nešto drugo.

– uzornost i vjernost: uzornost je ona koja onemogućuje skandale koji zatim ranjavaju duše i narušavaju vjerodostojnosti našeg svjedočenja. Vjernost našoj posvećenosti, našem pozivu uvijek nas podsjeća na Kristove riječi: »Tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju u mene bilo bi bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku« (Mt 18,6-7).

– racionalnost i ljubaznost: racionalnost služi za izbjegavanje emotivnih, a ljubaznost za izbjegavanje birokratskih pretjerivanja. Oboje je potrebno za skladno funkcioniranje osobe.

– neškodljivost i odlučnost: neškodljivost nas čini opreznima u prosudbi, sposobnima da odustanemo od ubrzanih i impulzivnih akcija. Odlučnost znači djelovanje s jasnom vizijom i u skladu s poslušom Božjim.

⁵ Papa FRANCESCO, Dum Summus Pontifex faustis omnibus occasione Natalis Christi Curiam Romanam prosequitur, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 1, 35–42.

– karitativnost i istinitost: dvije iznimno važne vrline kršćanske egzistencije. Karitativnost bez istinitosti postaje ideologija, a istinitost bez milosrdnosti slijepi sud.

– poštenje i zrelost: poštenje je iskreno djelovanje i u odnosu na nas same i u odnosu na Boga. Ono je temelj svih drugih kreposti. Zrelost je potraga za postizanjem sklada između naših fizičkih, psihičkih i duhovnih sposobnosti.

– poštovanje i poniznost: Ljudi bi uvijek trebali pokazati poštovanje. Poniznost je vrlina svetih osoba.

– dužnost i pažnja: Što više imamo povjerenja u Boga i u njegovu providnost, više smo otvoreni darovanju, znajući da onaj tko više daje, više i prima. Uzaludno je otvoriti sva sveta vrata na svim bazilikama svijeta, ukoliko vrata našeg srca ostaju zatvorena ljubavi.

– neustrašivost i spremnost: Ne smijemo se nikada prestrašiti pred teškoćama, nego uvijek trebamo biti spremni »kao dobar vojnik« (2 Tim 2,3-4). Potrebno je biti spreman napraviti prvi korak, kao Abraham i Marija. Biti spreman znači uvijek biti u pokretu. Moramo biti spremni djelovati slobodno, bez vezanja za materijalne stvari i ne zatvarati se u svoje projekte i ambicije.

– pouzdanost i trezvenost: pouzdan je onaj tko zna održati obveze s ozbiljnošću i vjerodostojnošću, onaj koji nikada ne iznevjeri povjerenje koje mu je povjereno. Trezvenost, vrlina koja nije najmanje važna, iako je posljednja u ovom popisu, sposobnost je odustajanja od onoga što je suvišno i od dominantno konzumerističke logike, zaključuje svoje nabrojanje vrlina papa Franjo.

Dana 22. prosinca 2016. godine u svojem godišnjem obraćanju članovima Rimske kurije papa Franjo je, između ostalog, progovorio o reformi Rimske kurije.⁶ Govoreći o reformi, papa Franjo pozvao se na staro pravilo ili metodu ignacijanskih duhovnih vježbi i sve okupljene prisjetio na: *deformata reformare, reformata conformare, conformata confirmare e confirmata transformare* (*deformirano reformirati, reformirano uobličiti, uobličeno potvrditi te potvrđeno transformirati*). Papa nadalje smatra kako je reforma Kurije znak da je Crkva u neprestanom hodu, na hodočašću te je *semper reformanda, reformanda* jer je živa, smatra Papa. Reforma nije sama sebi svrhom, nego je to proces rasta i prije svega obraćanja. Stoga, reforma nema estetski cilj, tj. nije cilj da se Kuriju učini ljepšom. Papa smatra kako se reforma Kurije ne može napraviti ako se promjene ljudi u smislu da se jedni otpuste, a dovedu drugi, nego obraćanjem osoba. Nije dovoljno samo permanentno obrazovanje nego je potrebno permanentno

⁶ Papa FRANCESCO, Ad Sodales Curiae Romanae, occasione prosequendi omina Natalicia, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 109 (2017.) 1, 34–49.

obraćanje i trajno pročišćavanje. Papa se u tom kontekstu spomenuo i svojih božićnih obraćanja iz 2014. i 2015. godine u kojima je, kako smo vidjeli, govorio o bolestima i o katalogu potrebnih vrлина onih koji služe u Kuriji, ali to je potrebno i svima onima koji služe u Crkvi, kaže papa Franjo. Nadalje, Papa je svjestan da se u odnosu na reformu mogu pojaviti i određeni otpori. On govori o *otvorenim* i *skrivenim otporima*. Otvoreni otpori nastaju iz iskrenog razgovora, a ovi drugi nastaju iz okamenjenih srca te se zatvaraju u isprazne riječi – to su oni koji govore da žele reformu, ali zapravo žele da sve ostane isto. Postoji i treća grupa otpora. Papa ih naziva *zlonamjerni otpori*. Oni nastaju iz loših pobuda koje potiče đavao.

Papa napominje kako je reforma Kurije delikatan proces i na koji treba biti usmjeren na ono važno, s trajnim razlikovanjem, praćen evanđeoskom hrabrošću i crkvenom mudrošću, pozornim slušanjem, pozitivnom šutnjom, čvrstim odlukama, s mnogo molitve, dubokom poniznošću, s konkretnim koracima, ali po potrebi i s koracima unatrag, te s neuvjetovanom poslušnošću te na prvom mjestu, zaključuje papa Franjo, s prepuštanjem vodstva Duhu Svetom.⁷

Papa u tom govoru donosi i nekoliko kriterija za provođenje reforme te ih nabraja ukupno dvanaest: individualnost, pastoralnost, misionarstvo, racionalnost, funkcionalnost, suvremenost, trezvenost, supsidijarnost, sinodalnost, katolicitet, profesionalnost i stupnjevitost.

- 1) Individualnost: tu Papa naglasak stavlja na osobno obraćanje bez kojega su sve promjene u strukturi beskorisne. Prava duša reforme za Papu jesu ljudi koji su i sami dio te reforme i čine ju mogućom.⁸
- 2) Pastoralnost: tu Papa govori o pastoralnom obraćanju. Kurija treba biti stalno na usluzi i cjelokupno zalaganje u Kuriji treba biti animirano duhom služenja i duhom zajedništva. U tom kontekstu papa Franjo spominje i jednog od svojih predšasnika, papu Pavla VI., koji je rekao kako Rimska kurija ne smije biti birokratska, mjesto za osobne ambicije, antagonizme, nego istinska zajednica vjere, molitve i djelovanja, u duhu suradnje i služenja braći i sinovima univerzalne Crkve na cijeloj zemlji.⁹
- 3) Misionarstvo: svrha cjelokupnog djelovanja Crkve jest navještaj do krajeva zemlje. Crkvene strukture su one koje mogu utjecati na navještaj. Zato dobre strukture služe kada animiraju i podržavaju taj navještaj.¹⁰

⁷ Usp. *Isto*, 39.

⁸ Usp. *Isto*, 40.

⁹ Usp. *Isto*.

¹⁰ Usp. *Isto*, 41.

- 4) Racionalnost: budući da su svi dikasteriji pravno međusobno jednaki, nužan je racionalizam organizama Rimske kurije kako bi se uvidjelo da svaki dikasterij ima svoje vlastite kompetencije. Te se kompetencije trebaju poštivati, ali i racionalno dijeliti. Nijedan dikasterij ne smije se miješati u kompetencije drugoga dikasterija te na koncu svi su oni pod podređeni papi.¹¹
- 5) Funkcionalnost: funkcionalnost, prema Papi, od dikasterija zahtijeva trajnu reviziju uloga, kompetencija i osobne odgovornosti.
- 6) Suvremenost: to za Papu znači zapravo sposobnost čitanja i osluškivanja 'znakova vremena'. Dikasteriji trebaju odgovoriti na suvremene probleme i trebaju služiti univerzalnoj Crkvi.¹²
- 7) Trezvenost: u tom kontekstu Papa kaže da je potrebno pojednostavljenje Kurije: spajanje dikasterija prema materiji kojom se bave te unutrašnje pojednostavljenje; gašenje ureda koji više ne odgovaraju onome zbog čega su nastali. Cilj svega toga je postizanje autentičnog svjedočanstva.¹³
- 8) Supsidijarnost: tu Papa govori o boljoj koordinaciji između različitih sektora dikasterija i ureda u Kuriji. Državno tajništvo moći će svoju iznimno važnu funkciju izvršiti samo u ostvarenju jedinstva, neovisnosti i koordinaciji svojih sekcija i različitih sektora.¹⁴
- 9) Sinodalnost: reduciranje broja dikasterija učinit će da se redoviti susreti predsjednika dikasterija s Papom, redovite audijencije i slično, više puta učinkovitije mogu održati. Kada ih je previše, smatra Papa, to nije moguće. Usto, Papa naglašava da sinodalnost treba biti prisutna unutar svakog dikasterija.¹⁵
- 10) Katolicitet: Kurija treba odsijevati univerzalnošću Crkve i uključivati osobe iz cijelog svijeta. Potrebno je osigurati veći broj radnih mjesta vjernicima laicima, a na poseban način u onim dikasterijima u kojima su osposobljeniji od klerika ili osoba posvećenog života. Od iznimne je važnosti i pravo vrednovati ulogu žene i laika u životu Crkve i njihovu integraciju u dikasterije, s posebnom pozornošću na multikulturalnost.¹⁶
- 11) Profesionalnost: nemoguće je da svaki dikasterij ima svoj vlastiti način trajnog obrazovanja personala. Usto, Papa kaže kako je praksa u

¹¹ Usp. *Isto*.

¹² Usp. *Isto*, 42.

¹³ Usp. *Isto*.

¹⁴ Usp. *Isto*, 43.

¹⁵ Usp. *Isto*.

¹⁶ Usp. *Isto*, 44.

Kuriji koja se vodi izrekom *promoveatur ut amoveatur*, tj. 'biti promaknut kako bi bio maknut'.¹⁷

- 12) Stupnjevitost: to je plod razlučivanja koje u sebi uključuje povijesni proces koji uzima u obzir i potrebno vrijeme i razdoblja, traži potvrdu, dopušta ispravke, eksperimentiranja te potvrdu *ad experimentum*. Sve to prema papi Franji ne znači neodlučnost, nego potrebnu fleksibilnost kako bi se postigla istinska reforma.¹⁸

U nastavku svojeg govora papa Franjo je naveo sve ono što je do tog trenutka u procesu reforme Rimske kurije napravljeno. Prije nego što prijedemo na taj dio, pogledajmo još što je papa Franjo rekao u svojem godišnjem obraćanju Rimskoj kuriji 21. prosinca 2017. godine.

Dana 21. prosinca 2017. godine¹⁹ u svojem godišnjem obraćanju i božićnom čestitanju Rimskoj kuriji Papa je, za razliku od svojih ranijih govora u kojima je govorio o stvarnosti Rimske kurije *ad intra*, progovorio o Kuriji *ad extra*. U tom kontekstu Papa je progovorio o odnosu Kurije prema drugim narodima, Crkvama, Istočnim crkvama, ekumenskom dijalogu, dijalogu sa Židovima, islamom i drugim religijama te s ostalim svijetom. Budući da to nije tema ovog rada, spomenimo samo da je Papa naglasio kako je svih prijašnjih godina govorio o reformi koja je *u tijeku* te budući da reforma još uvijek nije gotova, tako će i nastaviti i u tom govoru s naglaskom na odnos Kurije *ad extra*.

Dana 21. prosinca 2018. godine Papa je također održao susret i obratio se članovima Rimske kurije.²⁰ Naglasio je kako je Crkva istodobno i sveta i grešna te je zbog svoje grešnosti potrebna trajnog čišćenja i to preko pokore i obnove. Nadalje, papa Franjo kazao je kako biti kršćani, a posebno biti pomazani i posvećeni od Gospodina, ne znači stvarati ili biti krug povlaštenih ljudi koji vjeruju da imaju Boga u džepu, nego trebaju biti osobe koje znaju da nas Gospodin ljubi usprkos našoj grešnosti i nedostojnosti. Spomenuo je i nekoliko vanjskih i unutarnjih poteškoća Crkve: progonstva, sablazni iznutra zbog zlostavljanja od strane klerika i posvećenih osoba i slično. Papa je odlučan da se konačno Crkva obračuna s tim zlodjelima i da pred lice pravde izvede sve

¹⁷ Usp. *Isto*.

¹⁸ Usp. *Isto*.

¹⁹ Papa FRANCESCO, Discorso del Santo Padre Francesco (21. XII. 2017.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/december/documents/papa-francesco_20171221_curia-romana.html (12. IX. 2018.).

²⁰ Papa FRANCESCO, Discorso del Santo Padre Francesco (21. XII. 2018.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2018/december/documents/papa-francesco_20181221_curia-romana.html (18. I. 2019.).

one koji su ta zlodjela počinili, naglašavajući kako Crkva nikada neće pokušati prikriti ili podcijeniti bilo koji slučaj zlostavljanja.

1.2. Što je dosad učinjeno kako bi se reformirala Rimski kurija?

Papa Franjo je vlastoručno potpisanim dokumentom (hirograf) dana 28. rujna 2013. godine osnovao Vijeće kardinala. U tom je dokumentu papa Franjo i sam podsjetio da je nešto ranije, dakle 13. travnja 2013. godine, najavio osnivanje toga vijeća. U dokumentu nadalje Papa označava i njihovu ulogu: savjetovati Svetog Oca, bilo pojedinačno bilo skupno, o posebnim pitanjima; pomagati Svetom Ocu u upravljanju Crkvom; raditi na projektu revizije Apostolske konstitucije pape Ivana Pavla II. *Pastor bonus* iz 1988. godine o Rimskoj kuriji.²¹

Prvi sastanak Vijeća kardinala održan je 1. listopada 2013. godine u Vatikanu.²² Zanimljivo je napomenuti kako papa Franjo na prvoj radnoj sjednici nije održao početni govor, nego se odmah započelo sa zajedničkim radom. Napomenimo i to da su prije toga prvog susreta održana i dva preliminarne susreta samih članova toga Vijeća i to 28. i 30. rujna 2013. godine. Dosad je održano ukupno dvadeset i osam zasjedanja Vijeća kardinala s oko sto pedeset susreta, što je uistinu impresivan broj. Imajući na umu tako velik broj sastanaka, potrebno je postaviti pitanje: Što je dosad konkretno učinilo Vijeće kardinala s papom Franjom na čelu? Odgovor je na to pitanje višestruk i on glasi:

– dana 13. travnja 2013. godine naviješteno je Vijeće kardinala, tzv. C8, da bi 1. srpnja 2014. godine to isto vijeće bilo prošireno za još jednog člana (državni tajnik) te od tada ima devet članova, tzv. C9. Njihova je zadaća savjetovati Papu u vođenju univerzalne Crkve, kao i pripremiti reviziju apostolske konstitucije *Pastor bonus*.

– Hirografom od dana 24. lipnja 2013. godine ustanovljena je Papinska komisija za Institut za religiozna djela²³ (Vatikanska banka). Svrha te komisije jest prikupljati točne informacije o pravnom položaju i o različitim aktivno-

²¹ Usp. Papa FRANCESCO, *Chirographum Quo instituitur Consilium Cardinalium ad adiuvandum Romanum Pontificem in Universali Ecclesia gubernanda adque suscipiendum consilium emendationis Constitutionis Apostolicae »Pastor bonus« de Curia Romana*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 10, 875–876.

²² Budući da su se u Kuriji pojavile neke nejasnoće u odnosu na Papinu namjeru reforme, dana 14. listopada 2015. godine papa Franjo uputio je pismo Državnom tajniku kardinalu Pietru Parolinu. Usp. Papa FRANCESCO, *Epistula Ad Venerabilem Fratrem Nostrum Dominum Petrum Cardinalem Parolin Secretarium Status*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 11, 1118–1119.

²³ Papa FRANCESCO, *Chirographum Quo constituitur Commissio circa Institutum pro Operibus Religionis*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 7, 635–636.

stima Instituta za religiozna djela kako bi se postigla bolja usklađenost s univerzalnim poslanjem Svete Stolice.²⁴ Papa je tim dopisom Komisiji, koja ima najmanje pet članova, dao ovlasti u smislu da ima pristup svim dokumentima i informacijama Instituta za religiozna djela, pa čak i onima koji su klasificirani oznakom tajne, ne dokidajući ovlasti koje imaju autoriteti koji bdiju nad djelovanjem Instituta.²⁵

– Motuproprijem od 11. srpnja 2013. godine određuje se nadležnost pravosudnih tijela Države Vatikanskog Grada u kaznenim stvarima.²⁶

– Hirografom od 18. srpnja 2013. godine ustanovljena je Papinska komisija za studij organizacije ekonomsko-administrativne strukture.²⁷ Njezin zadatak je, u suradnju s Vijećem kardinala za rješavanje organizacijskih i ekonomskih problema Svete Stolice, studirati, analizirati i prikupljati informacije. Sastoji se od najmanje osam članova koje je izravno imenovao Sveti Otac te trebaju biti stručnjaci u pravnim, ekonomskim, financijskim i organizacijskim pitanjima. Komisija izvještava Papu o svemu što su napravili.²⁸

– Motuproprijem od 8. kolovoza 2013. godine ustanovljen je Odbor za financijsku sigurnost Svete Stolice,²⁹ s ciljem sprečavanja financiranja terorizma.

– Motuproprijem od 15. studenoga 2013. godine konsolidirano je Tijelo za financijske informacije,³⁰ a to tijelo je osnovao već papa Benedikt XVI. dana 30. prosinca 2010. godine s ciljem prevencije ilegalnih aktivnosti na financijskom području.

– Motuproprijem od 24. veljače 2014. godine osnovani su Tajništvo za ekonomiju i Savjet za ekonomiju, kao zamjena Savjeta 15 kardinala, sa zadatkom da usklađuju kontrole s obzirom na ekonomsku djelatnost Svete Stolice.³¹

²⁴ Usp. *Isto*, 635.

²⁵ Usp. *Isto*.

²⁶ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae De iudicialium instrumentorum iurisdictione civitatis Vaticanae super re poenali*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 8, 651–653.

²⁷ Papa FRANCESCO, *Chirographum Quo Pontificia Commissio pro ordinatione structurae oeconomicae-administrativae Sanctae Sedis instituitur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 8, 707–708.

²⁸ Usp. *Isto*.

²⁹ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae De vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 9, 811–814.

³⁰ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 12, 1138–1144.

³¹ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Ad novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum ac Administratoriarum Sanctae Sedis Civitatisque Vaticanae*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 106 (2014.) 3, 164–165.

Istim dokumentom osnovan je Ured generalnog revizora kao novo tijelo Svete Stolice povezano s revizijom dikasterija Rimske kurije, institucija povezanih sa Svetom Stolicom ili koji su s njom povezani, i s administracijom upravitelja Države Vatikanskog Grada. Revizora imenuje osobno Sveti Otac.³²

– Hirografom od 22. ožujka 2014. godine ustanovljena je Papinska komisija za zaštitu maloljetnika.³³ Papa Franjo tim dokumentom želi ustanoviti trajnu komisiju pri Svetoj Stolicu sa svrhom promoviranja zaštite dostojanstva maloljetnika i odraslih koji su ranjivi, preko prikladnih oblika i načina koji su prirodni naravi Crkve, kao i suradnju sa svima, bilo individualno bilo skupno, koji imaju isti cilj. Papa nadalje kaže kako iz osobnog razgovora sa žrtvama seksualnog zlostavljanja ustrojava Komisiju za zaštitu maloljetnika bez obzira kojoj religiji pripadali, jer su oni maleni koje Gospodin gleda s ljubavlju. Od svojih suradnika, nadalje, Papa traži svu moguću zauzetost da mu pomognu odgovoriti na potrebe tih malenih. Specifičan zadatak Komisije je ponuditi najbolje moguće inicijative za zaštitu maloljetnika i odraslih koji su ranjivi, kako bi se osiguralo da se zločini koji su se dosad događali ne ponove.³⁴

– Motuproprijem od 8. srpnja 2014. godine premještena je Redovita sekcija upravljanja dobrima Svete Stolice na Tajništvo za ekonomiju.³⁵

– Dokumentom od 3. studenoga 2014. godine pod naslovom *Rescriptum ex audientia*,³⁶ koji je dostavljen Državnom tajništvu, odobreni su razlozi za ostavku dijecezanskih biskupa i naslovnika papinskih ureda. Na snazi i dalje ostaje pravilo da s navršених 75 godina dijecezanski biskupi i ostali izjednačeni po pravu daju ostavku na svoju službu. Govori se pohvalno o onima koji zbog razloga nemoći ili zbog nekoga drugog teškog razloga daju ostavku na svoju službu prije ispunjenja 75 godina života.³⁷

– Dana 22. veljače 2015. godine odobreni su statuti novih organa za ekonomiju.

– Motuproprijem od 27. lipnja 2015. godine pod naslovom *L'attuale contesto comunicativo* ustanovljeno je Tajništvo za komunikaciju³⁸ sa zadatkom

³² Usp. *Isto*, 165.

³³ Papa FRANCESCO, Chirographus Minorum tutela actiosa, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 6, 562–563.

³⁴ Usp. *Isto*, 562.

³⁵ Papa FRANCESCO, Litterae Apostolicae Motu Proprio datae De translatione Sectionis Ordinariae Administrationis Patrimonii Apostolicae Sedis ad Secretariam de Re Oeconomica, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 106 (2014.) 8, 618–620.

³⁶ Papa FRANCESCO, Rescripta Ex audientia, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 106 (2014.) 11, 882–884.

³⁷ Usp. *Isto*, 884.

³⁸ Papa FRANCESCO, Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Quibus Secretaria pro Communicatione conditur, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 7, 591–592.

odgovoriti na aktualno stanje komunikacija, a koje je karakterizirano razvojem digitalnih medija, a također i da restrukturira i konsolidira sve vrste komunikacija koje postoje sa svrhom da bolje odgovore na misionarsku potrebu Crkve. Usto, dana 6. rujna 2016. godine odobreni su i Statuti Tajništva za komunikacije.

– Motuproprijima od 15. kolovoza 2015. godine provedena je reforma kanonskog procesa za proglašenje ništavosti ženidbe *Mitis et misericors Iesus*,³⁹ u Zakoniku kanona Istočnih crkava te *Mitis Iudex Dominus Iesus*⁴⁰ u Zakoniku kanonskog prava za latinsku Crkvu.

– Papa Franjo dana 14. listopada 2015. godine uputio je pismo državnom tajniku kardinalu Parolinu u kojem traži da, dok reforma Kurije polako napreduje prema predviđenom planu, razdoblje do donošenja novog dokumenta o ustroju i funkcioniranju vatikanske Kurije nije vrijeme *vacatio legis*, nego se treba obdržavati apostolska konstitucija *Pastor bonus* te određena pojašnjenja i promjene koje se nalaze u *Regolamento Generale della Curia Romana* istodobno uvažavajući odredbe iz *Regolamento per il personale dirigente laico della Santa Sede e dello Stato Città del Vaticano* te u *Regolamento della Commissione indipendente di valutazione per le assunzioni di personale laico presso la Sede Apostolica*. Usto, Papa traži od državnog tajnika da o tome obavijesti sve one na koje se te odredbe odnose te da bdije nad njihovom provedbom.⁴¹

– Motuproprijem od 31. svibnja 2016. godine pod naslovom *De concordia inter Codices* promijenjene su i usklađene neke odredbe Zakonika kanonskog prava.⁴²

– Motuproprijem od 4. lipnja 2016. godine pod naslovom *Come una madre amorevole*⁴³ želi se preduhitriti nemar biskupa u izvršavanju svoje službe, a na poseban način u slučajevima seksualnog zlostavljanja maloljetnika i ranjivih odraslih osoba. Papa taj dokument započinje riječima kako Crkva ljubi svu svoju djecu, a na poseban način one malene i one koji su bez

³⁹ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Quibus canones Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium de Causis ad Matrimonii nullitatem declarandam reformantur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 9, 946–957.

⁴⁰ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Quibus canones Codicis Iuris Canonici de Causis ad Matrimonii nullitatem declarandam reformantur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 9, 958–970.

⁴¹ Papa FRANCESCO, *Epistula Ad Venerabilem Fratrem Nostrum Dominum Petrum Cardinalem Parolin Secretarium Status*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 107 (2015.) 11, 1118–1119.

⁴² Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae De concordia inter Codices*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 6, 602–606.

⁴³ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae »Come una madre amorevole«*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 7, 715–717.

obrane. To je zadatak koji je sam Isus Krist povjerio cjelokupnoj kršćanskoj zajednici. Stoga Crkva bdije nad zaštitom djece i odraslih koji su ranjivi. Taj zadatak odnosi se na cijelu Crkvu, a na poseban način na njezine pastire. Stoga, nastavlja dalje papa Franjo, dijecezanski biskupi, patrijarsi i oni koji imaju odgovornost za partikularnu Crkvu, moraju posvetiti posebnu pažnju i zaštititi one koji su najranjiviji među njima. Tim pismom Papa želi, uz već postojeće kanonske mjere, precizirati još neke mjere zbog kojih se može legalno otpustiti dijecezanskog biskupa ili patrijarha. Glavni je naglasak na nemaru u izvršavanju službe u zaštiti maloljetnika i onih kojih se ne mogu sami zaštititi, a šteta koja je prouzročena može se odnositi na fizičko, moralno, duhovno područje.⁴⁴

– Motuproprijem od 4. srpnja 2016. godine pod naslovom *I beni temporali* bolje su određene kompetencije Tajništva za ekonomiju i za upravljanje baštinom Svete Stolice.⁴⁵

– Dana 4. srpnja 2016. godine odobreni su statuti *ad experimentum* za Dikasterij za laike, obitelj i život.

– Motuproprijem od 15. kolovoza 2016. pod naslovom *Sedula Mater* utemeljen je Dikasterij za laike, obitelj i život.⁴⁶ U privremenim statutima (*ad experimentum*) određuje se da je taj dikasterij podijeljen u tri sekcije: za vjernike laike, za obitelj i za život.

– Motuproprijem od 17. kolovoza 2016. pod naslovom *Humanam progressionem* utemeljen je Dikasterij za promicanje cjelovitoga ljudskog razvoja.⁴⁷ U privremenim statutima (*ad experimentum*) određuje se da taj dikasterij preuzima područje za pravdu i mir, uključujući migracije, zdravlje, djela ljubavi i brigu za stvoreno. Dikasterij nadalje promovira i cjelovit ljudski razvoj u svjetlu evanđelja i u skladu sa socijalnim naukom Katoličke crkve. U tom kontekstu taj dikasterij treba uspostaviti i odnose s biskupskim konferencijama u svrhu konkretne suradnje oko pravednosti, mira i brige za stvoreno.⁴⁸

– Dana 18. listopada 2016. godine odobreni su statuti Papinske akademije za život.

⁴⁴ Usp. *Isto*, 715.

⁴⁵ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae De nonnullis officiis in rem oeconomicam-nummariam*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 8, 862–865.

⁴⁶ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Sedula Mater quibus Dicasterium pro Laicis, Familia et Vita constituitur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 9, 963–967.

⁴⁷ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Humanam Progressionem quibus Dicasterium ad integram humanam progressionem fovendam constituitur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 108 (2016.) 9, 968–972.

⁴⁸ Usp. *Isto*, 969.

– Motuproprijem od 11. veljače 2017. godine pod naslovom *Sanctuarium in Ecclesia*⁴⁹ prebacuju se na Papinsko vijeće za promicanje nove evangelizacije kompetencije za svetišta.

– Motuproprijem od 11. srpnja 2017. godine pod naslovom *Maiorem hac dilectionem*⁵⁰ uveden je novi razlog beatifikacije i kanonizacije, a to je *darovanje života*, a razlikuje se od *mučeništva* i od *herojskih kreposti*. Kriteriji koje darovanje života mora ispuniti jesu slijedeći: a) slobodno i dobrovoljno zbog ljubavi prihvaćanje sigurne smrti i u kratkom razdoblju; b) poveznica između darovanja života i preuranjene smrti; c) izvršavanje kršćanskih vrlina prije darovanja života, sve do smrti; d) postojanje glasa i znakova svetosti, barem nakon smrti; e) nužnost čuda za beatifikaciju, nakon što poslije smrti bude proglašen Slugom Božjim i po njegovu zagovoru.

– Motuproprijem od 3. rujna 2017. godine pod naslovom *Magnum Principium*⁵¹ modificiran je kanon 838 Zakonika kanonskog prava za latinsku Crkvu s obzirom na praksu Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenata u odnosu na kompetencije prevođenja liturgijskih knjiga i njihovu prilagodbu, među koje se mogu uvrstiti neki novi tekstovi koje su biskupske konferencije odobrile.

– Motuproprijem od 8. rujna 2017. godine pod naslovom *Summa familiae cura*⁵² ustanovljuje se Papinski teološki institut Ivan Pavao II. za nauk o braku i obitelji.

– Dana 21. studenoga 2017. godine utemeljena je Treća sekcija državnog tajništva s odsjekom za osoblje s diplomatskom ulogom pri Svetoj Stolici.

– Motuproprijem od 12. veljače 2018. godine pod naslovom *Imparare a congedarsi*⁵³ regulira se ostavka zbog navršениh godina starosti naslovnika nekih papinskih ureda. Određuje se sljedeće: 1) navršetkom 75 godina života dijecezanski i eparhijski biskupi, i oni koji su s njima po pravu izjednačeni, Svetom Ocu trebaju podnijeti ostavku na svoju službu; 2) navršetkom 75 godina

⁴⁹ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Sanctuarium in Ecclesia Quibus competentiae de Sanctuariis ad Pontificium Consilium de Nova Evangelizatione Promovenda transferuntur*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 109 (2017.) 4, 335–338.

⁵⁰ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Maiorem hac dilectionem de vitae oblatione*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 109 (2017.) 8, 831–834.

⁵¹ Papa FRANCESCO, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae Magnum Principium*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 109 (2017.) 10, 967–970.

⁵² Papa FRANCESCO, *Summa Familiae Cura*, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 109 (2017.) 10, 971–974.

⁵³ Usp. Papa FRANCESCO, *Lettera apostolica in forma di »Motu proprio« »Imparare a congedarsi«* (12. II. 2018.), u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20180212_imparare-a-congedarsi.html (10. VII. 2019.).

života, članovima dikasterija Rimske kurije koji nisu kardinali, viši prelatima Rimske kurije i biskupima koji su uključeni u rad drugih ureda koji ovise o Svetoj Stolici, služba ne prestaje *ipso facto* s dolaskom u te godine, nego trebaju dati ostavku Svetom Ocu; 3) na isti način papinski predstavnici ne prestaju *ipso facto* sa svojom službom ispunjenjem 75 godina života, nego trebaju Svetom Ocu podnijeti ostavku; 4) da bi ostavke u prva tri slučaja bile valjane, treba ih prihvatiti Sveti Otac; 5) kada je jednom podnijeta ostavka, služba se nastavlja sve dok se onome tko ju je podnio ne javi je li ostavka prihvaćena ili je produžena služba, na određeno ili na neodređeno vrijeme.

– Dana 10. travnja 2018. godine odobreni su statuti Dikasterija za laike, obitelj i život.

– Na 25. zasjedanju Vijeća kardinala u mjesecu lipnju 2018. godine papi Franji je predstavljen nacrt reforme vatikanske kurije pod naslovom *Praedicate Evangelium – Propovijedajte evanđelje*, a taj zasad radni dokument bit će nova konstitucija o Kuriji te će zamijeniti dosadašnji tekst *Pastor bonus*, koji je dobio papa Ivan Pavao II. 1998. godine.

– Dana 15. rujna 2018. godine papa Franjo izdao je apostolsku konstituciju pod nazivom *Episcopalis communio*⁵⁴ o biskupskoj sinodi u kojoj je donio neke izmjene i nadopune u odnosu na kanon 342 Zakonika kanonskog prava iz 1983. godine, a također i dokinuo sve one članke koji su u suprotnosti s tom apostolskom konstitucijom, a nalaze se u Zakoniku kanonskog prava i Zakoniku kanona istočnih Crkava, suprotne članke iz motuproprija Pavla VI. *Apostolica sollicitudo* od 15. rujna 1965. godine te suprotne članke iz *Ordo Synodi Episcoporum* od 29. rujna 2006. godine.

2. Reforma Crkve prema *Evangeliu gaudium* – Radost evanđelja

U prvom smo poglavlju predstavili početke i sami tijek reforme Crkve, a ponajviše Rimske kurije kao iznimno važnoga administrativnog dijela Katoličke crkve. U drugom poglavlju predstaviti ćemo reformu Crkve kako to proizlazi iz dokumenata pape Franje.

Evangeliu gaudium – Radost evanđelja apostolska je pobudnica pape Franje iz 2013. godine. Upućena je biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima, a govori o navještaju evanđelja u današnjem svijetu. Budući da taj dokument sam Papa predstavlja kao programatski, onda se o njemu itekako mora voditi računa, a pogotovo u kontekstu govora o reformi

⁵⁴ Papa FRANJO, *Episcopalis communio. Apostolska konstitucija Svetog oca Franje o Biskupskoj sinodi* (15. IX. 2018.), Zagreb, 2019.

Crkve na svim razinama. Papa Franjo je svjestan da suvremeni navještaj evanđelja ne može biti odvojen od nužnih reformnih koraka koji su Katoličkoj crkvi itekako potrebni. Zato, kako sam Papa piše: »Ovdje sam odlučio predložiti neke smjernice koje mogu u čitavoj Crkvi potaknuti i usmjeravati novu etapu evangelizacije, punu žara i vitalnosti. U tome kontekstu, i na temelju učenja dogmat-ske konstitucije *Lumen gentium*, odlučio sam, među ostalim temama, opširno se zadržati na sljedećim pitanjima: a) reforma Crkve u misijskom pogledu...«⁵⁵

Pitanje reforme Crkve, dakle, prema *Evangelii gaudium* prvo je pitanje s kojim se papa Franjo suočava i iznosi svoje poglede. O njemu raspravlja u poglavlju pod naslovom »Misijska preobrazba Crkve« te je sastavljeno od pet (pod)poglavlja: 1) Crkva koja izlazi (br. 20–24)⁵⁶; 2) Pastoralni rad u preobrazbi (br. 25–33); 3) Iz srca evanđelja (br. 34–39); 4) Poslanje protkano ljudskim ograničenjima (br. 40–45); 5) Majka otvorena srca (br. 46–49).

Iako je ovdje riječ o preobrazbi ili reformi Crkve *ad extra*, dakle Crkva koja izlazi, ipak je potrebno ukratko se zaustaviti na tom dokumentu i vidjeti govori li što Papa i o unutarnjoj reformi Crkve. Branko Murić izvrsno je u jednom radu primijetio kako papa Franjo u svojoj apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium – Radost evanđelja* ne govori o klericima u smislu da ih izdvaja u kontekstu govora o izazovima unutar Crkve, nego Papa u broju 76 radije govori o 'pastoralnim djelatnicima'⁵⁷ i tim riječima opisuje sve one koji rade u Crkvi.⁵⁸

2.1. Crkva ne smije biti okoštala struktura

Papa Franjo na Crkvu ne gleda kao na okoštalu strukturu koja ima zadatak čekati vjernike da joj priđu. On radije Crkvu vidi kao onu koja izlazi među ljude, među rubne i potrebite i u toj njihovoj konkretnoj egzistenciji susreće čovjeka i naviješta mu radosnu vijest spasenja: »Svaki kršćanin i svaka zajednica moraju raspoznati put koji Gospodin pokazuje, ali od svih nas traži se

⁵⁵ Papa FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2014., br. 17 (dalje: EG).

⁵⁶ »Crkva 'izlaska' Crkva je otvorenih vrata. Izići prema drugima da bi se došlo do ljudskih periferija ne znači bezglavo i besciljno trčati za svijetom. Često je bolje jednostavno usporiti korak, ostaviti po strani tjeskobu da bismo pogledali druge u oči i slušali, ili prestati juriti s jednog posla na drugi i ostati s onima koji su posrnuli u životu. Pokatkad ćemo morati biti poput oca rasipnog sina koji ostavlja otvorena vrata zato da kada se sin vrati može bez problema ući«, EG 46.

⁵⁷ Na koji način papa Franjo govori i što shvaća pod pojmom 'pastoralni djelatnici' može se više pročitati u: Josip BALOBAN, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 33–58.

⁵⁸ Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve. *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 487.

da prihvatimo ovaj poziv: izaći iz vlastite udobnosti i imati hrabrosti poći na periferije⁵⁹ koje trebaju svjetlo evanđelja» (EG 20). U tim riječima prepoznaje se i Papina kritika nazovimo ga 'uredskog kršćanstva' prema kojem Crkva zatvorena u svoje biskupske i župne urede očekuje nekoga tko ima potrebu svratiti, dok se službenici ne žele izlagati vanjskim okolnostima te ostaju zatvoreni u udobnosti svojih ureda, župnih kuća, biskupskih palača i slično. Papa radije želi 'zaprljane' službenike Crkve koji izlaze na periferiju i traže one koji su potrebni navještaja evanđelja.⁶⁰ Zato papa Franjo i kaže: »Vjerna Učiteljevu uzoru, od vitalne je važnost da Crkva danas izađe naviještati evanđelje svima, u svim mjestima, u svim okolnostima, bez oklijevanja, nevoljkosti i straha. Radost evanđelja za sav je narod, ne može isključiti nikoga« (EG 23).

2.2. Crkva ne smije biti ona koja stalno kritizira

Sljedeći važni korak prema papi Franji jest preobrazba Crkve koja stalno kritizira i moralizira drugima. To ne znači da papa Franjo prihvaća i odobrava grijeh, nego traži da Crkva i njezini službenici poput Gospodina prihvaćaju grešnike, a odbacuju grijeh. Zato Papa i traži od Crkve da bude otvorena, da ide ususret potrebitima i siromašnima,⁶¹ da »zna učiniti prvi korak, zna preuzeti inicijativu bez straha, ići ususret, tražiti one koji su daleko i poći na raskrižja putova da pozove isključene« (EG 24). Teolog Branko Murić naglašava upravo to činjenicu kao vidljivi znak reforme Rimske kurije: »Jedino u tom duhu može

⁵⁹ Anton Tamarut u svojem članku naglašava istu stvarnost riječima: »Prema papi Franji, Crkva ne smije biti zaokupljena samom sobom. Ona je poslana u svijet i namijenjena je svijetu. Ona je Božja 'veleposlanica', pozvana je buditi nadu, stvarati ozračje radosti, biti poslužiteljicom Božjeg milosrđa...«, Anton TAMARUT, Crkva u nauku pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 68.

⁶⁰ »Draža mi je Crkva koja je doživjela nezgodu, koja je ranjena prljava zato što je izišla na ulice, nego Crkva koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastite sigurnosti. Ne želim Crkvu koja je zabrinuta za to da bude središte a naposljetku biva zatvorena u klupko opsesija i procedura. [...] Nadam se da nas mnogo više nego strah da ćemo pogriješiti pokreće strah od zatvaranja u strukture koje nam daju lažni osjećaj sigurnosti, u norme koje nas pretvaraju u neumoljive suce, u navike u kojima se osjećamo mirno, dok je vani gladno mnoštvo, a Isus nam bez prestanka ponavlja 'Podajte im vi jesti' (Mk 6,37)«, EG 49. Na jednom drugom mjestu papa Franjo je sličnim riječima opisao Crkvu kao onu koja je uronjena u svoje poslanje prema onima koji su potrebiti, ranjeni. Crkvu prikazuje slikom Samaritanke i poljske ratne bolnice. To je Crkva koja se ne zatvara u tumačenja pa tek onda djeluje, nego je Crkva ona koja djeluje najneposrednije, hrabro istodobno ne bojeći se pogriješiti. To je milosrdna Crkva koja liječi rane ljudi. Usp. Antonio SPADARO, Razgovor s papom Franjom, u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 4, 446.

⁶¹ Teolog Nediljko Ante Ančić piše: »Papa Franjo ponajprije svojim brojnim gestama i načinom obnašanja službe nastojao pokrenuti Crkvu prema rubovima ljudskih egzistencija«, Nediljko Ante ANČIĆ, Primat milosrđa, u: *Crkva u svijetu*, 48 (2018.) 4, 433.

se čitati želja za *reformom Crkve*, pri čemu bi najvidljiviji znak bila reforma Rimске kurije u duhu siromašne Crkve za siromašne.«⁶² Nadalje, Papa želi milosrdnu Crkvu koja je zajednica koja »osjeća neiscrpnu želju da pruži milosrđe, plod svog vlastitog iskustva beskrajnog Očeva milosrđa i snagu njegova širenja«. Crkva treba biti kao ona koja služi, poput Isusa koji učenicima pere noge, te treba biti spremna »poniziti se ako je potrebno« i prihvatiti ljudski život »dotičući Kristovo trpeće tijelo u narodu. Blagovjesnici tako nose na sebi 'miris ovaca' i one slušaju njihov glas«. Na koncu, Papa želi Crkvu i Kristove učenike koji su spremni uložiti »čitav svoj život, sve do mučeništva, kao svjedočanstvo za Isusa Krista« i kao takvi trebaju uvijek biti radosni evangelizatori (EG 24).

2.3. *Crkvene strukture mogu ometati evangelizacijski polet*

U toj apostolskoj pobudnici papa Franjo želi ostaviti i javno objaviti programatsko značenje za obnovu Crkve jer je takvo stanje, smatra Papa, potrebno promijeniti i to na svim razinama: »Nadam se da će sve zajednice uložiti potrebna sredstva da napreduju na putu pastoralne i misijske preobrazbe, koje ne može ostaviti stvari takve kakve jesu« te nadodaje kako puka administracija više nije i ne može biti dovoljna nego je čitava Crkva pozvana sudjelovati u temeljitoj obnovi. Papa je svjestan i to se ne boji priznati da »postoje crkvene strukture koje mogu čak ometati evangelizacijski polet« i njih je u svakom pogledu potrebno mijenjati (usp. EG 25–26).

Što Papa predlaže i traži od cijele Crkve? Papa Franjo govori o reformi struktura. Koje je strukture potrebno mijenjati? Papa govori o svim strukturama i one trebaju postati misionarske, tj. u sebi gajiti stalnu želju za izlaženjem i susretom s ljudima. »Župa nije neka prolazna struktura; upravo zato što posjeduje veliku prilagodljivost, može poprimiti vrlo različite oblike koji od pastira i zajednice zahtijevaju misijsku poučljivost i kreativnost.« Nadalje, prema papi Franji župa treba biti »u kontaktu s obiteljima i životom naroda« te ne smije postati »suvišna struktura odijeljena od naroda ili skupina izabranih koji gledaju samo sebe. Župa je prisutnost Crkve na nekom teritoriju, mjesto na kojemu se sluša Božja riječ, mjesto rasta u kršćanskom životu, mjesto dijaloga, navještaja, velikodušne ljubavi, klanjanja i slavljenja. Župa, svim svojim djelovanjima, potiče i odgaja svoje članove da budu evangelizatori.« Papa priznaje da obnova župa još uvijek nije dala plodove koji se od nje očekuju i zato

⁶² Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve. *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, 486.

je na tom području potrebno i dalje itekako zauzeto raditi kako bi župe postale misijski orijentirane (usp. EG 27–28).

Papa, naravno, nije zaboravio spomenuti i biskupije i biskupe u tom procesu i pozivu na preobrazbu: »Svaka partikularna Crkva, kao dio Katoličke crkve pod vodstvom svoga biskupa, također je pozvana na misijsku preobrazbu. Ona je nosilac evangelizacije, jer je konkretno očitovanje jedne Crkve u jednom dijelu svijeta...« (EG 30).⁶³ Papa naglašava ulogu biskupa u misijskoj preobrazbi vlastite biskupije. Tako je on onaj koji će ponekad i sam »ići naprijed da pokaže put i održi živom nadu u narodu«, dok će drugi put »biti jednostavno usred svojih svojom jednostavnom i milosrdnom blizinom, da pomogne onima koji su zaostali i – prije svega – zato jer stado posjeduje vlastiti osjećaj za pronalaženje novih putova«. U tom kontekstu papa Franjo upozorava i na zamku slušanja samo onih koji se s nama slažu te opominje kako biskup treba slušati sve, a ne samo neke »koji su uvijek spremni reći ono što on želi čuti« (EG 31).

2.4. *Papa i sinodalnost Crkve*

Uz župnike i biskupe, nije Papa zaboravio niti na svoju službu rimskog biskupa, tj. pape: »Moja je dužnost, kao rimskog biskupa«, piše papa Franjo, »ostati otvoren za prijedloge koji mogu pomoći da svoju službu obavljam što vjernije značenju koje joj je Isus Krist htio dati i sadašnjim potrebama evangelizacije«. Papa poziva na pastoralnu preobrazbu i papinstva i središnje strukture opće Crkve te naglašava kako »pretjerana centralizacija, umjesto da pomogne, komplicira život Crkve i njezinu misijsku dinamiku« (EG 32).

U tom kontekstu Papa upozorava na ulogu biskupskih konferencija u općem vođenju Crkve i savjetovanju pape u tom smislu. Želja je i Drugoga vatikanskog koncila da biskupske konferencije budu one koje će plodno pripomoći konkretnoj primjeni kolegijalnog duha (usp. LG 23), ali, piše papa Franjo: »Ta se želja nije potpuno ostvarila, budući da pravni položaj biskupskih konferencija kojim bi ih se promatralo kao nositelje konkretnih značajki, uključujući također određeni autentični doktrinarni autoritet, nije još uvijek dovoljno razrađen i pojašnjen« te zaključuje: »Pretjerana centralizacija, umjesto da pomogne, komplicira život Crkve i njezinu misijsku dinamiku« (EG 32).⁶⁴

⁶³ Papa Franjo u istom broju dokumenta biskupije opisuje ovim riječima: »To je Crkva inkarnirana u određeni prostor, opskrbljena i opremljena svim sredstvima spasenja koje je dao Krist, ali s lokalnim obilježjima«, EG 30.

⁶⁴ Tu je potrebno istaknuti i Papine riječi gdje doslovno o tome kaže: »Ne mislim isto tako da se od papinskog učiteljstva treba očekivati da pruži konačne i cjelovite odgovore na

Papa Franjo je na samom početku svojeg pontifikata u propovijedi na svetkovinu sv. Petra i Pavla i prilikom podjeljivanja palija novim metropolitima u Vatikanu dana 29. lipnja 2013. godine između ostalog govorio i o sinodalnosti u Crkvi. Tada je Papa rekao kako je palij simbol zajedništva s nasljednikom sv. Petra. Njihova prisutnost na tom slavlju znak je zajedništva Crkve koje ne znači uniformnost. Usto, nastavlja dalje papa Franjo, Drugi vatikanski koncil je, govoreći o hijerarhijskoj strukturi Crkve, naglasio kako sinoda biskupa na čelu s papom ima zadatak potvrđivati jedinstvo Crkve te papa traži da se ide tim putem sinodalnosti.⁶⁵

Teolog Nikola Bižaca to otvaranje pape Franje sinodalnosti Crkve drži itekako u duhu Drugoga vatikanskog koncila i njegovih konkretnih smjernica na tom planu te smatra kako te Papine »programatske misli, koje on dano-mice i neumorno iznosi u najraznovrsnijim prigodama, ukazuju na duhovnu i teološku motivacijsku pozadinu njegovih medijski svima dohvatljivih odlučnih nastojanja da na tragu Sabora u Crkvi konačno zaživi autentični sinodalni mentalitet, sinodalne strukture na svim razinama«⁶⁶.

Zaključne misli

Papa Franjo zagovornik je i promicatelj reforme Crkve na svim razinama, a ponajviše na razini Rimske kurije i djelovanja Crkve jer je itekako svjestan da nema reforme Crkve bez reforme središnje strukture Crkve, a to je Rimska kurija. Papa poziva na istinski siromašnu Crkvu koja se ne boji promjena i stalnog suobličavanja Kristu siromašnom i patniku, onome koji je išao ususret ljudima svojeg vremena. Teolog Nediljko Ante Ančić još je 2013. godine, dakle na samim počecima pontifikata pape Franje napisao: »Spomenute Papine geste i izjave imaju nedvojbeno svoje značenje i težinu. Ipak, one same po sebi ne mogu nadomjestiti potrebne konkretne reformske poteze u Crkvi. U kojoj će mjeri Papa pokrenuti rješenja barem nekih od nagomilanih problema i hoće li u tom nastojanju imati razumijevanje i potporu ponajprije svojih neposrednih suradnika i Kurije, još je teško reći.«⁶⁷ Pet godina nakon izbora za papu,

sva pitanja koja se tiču Crkve i svijeta. Nije uputno da papa zamjenjuje mjesne biskupe u raspoznavanju svih problematika koje se javljaju na njihovim teritorijima. U tom smislu primjećujem nužnost da se pristupi zdravoj 'decentralizaciji', EG 16.

⁶⁵ Usp. Papa FRANCISCUS, In Sollemnitatem Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 105 (2013.) 7, 601–602.

⁶⁶ Nikola BIŽACA, Papa Franjo na putu k jednoj istinskoj sinodalnoj Crkvi, u: *Crkva u svijetu*, 48 (2013.) 3, 277.

⁶⁷ Nediljko Ante ANČIĆ, Primat milosrđa, 433.

potrebno je istaknuti kako Papine inicijative nailaze na jake otpore i to ponajprije u samoj Crkvi. Česte su kritike, pa u zadnje vrijeme i pozivi na ostavku i povlačenje s papine službe, a što svakako ne pridonosi ubrzavanju i boljem realiziranju započetih reformi.

Nadalje, stječe se dojam kao da je reforma Crkve posao Pape i uskog broja kardinala koje je oko sebe okupio da zajedno s njima na tom rade, a istodobno se zaboravlja da se reforma treba odnositi na sve koji su članovi Crkve, dakle na cijeli narod Božji. Teolog Josip Baloban, govoreći o pontifikatu pape Franje i njegovim posebnostima, tj. obilježjima, piše: »Papa članovima Katoličke crkve progovara i piše izravno i ciljano, šaljući izričitu poruku biskupima i kardinalima, svećenicima i đakonima, ustvari svim djelatnim dušobrižnicima i svim vjernicima. Nasuprot časti, vlasti, moći i karijeri u klerikalnim krugovima papa Bergoglio traži služenje, poniznost pred Učiteljem i Spasiteljem iz Nazareta i Božje milosrđe prema svakom čovjeku.«⁶⁸

U prvom dijelu rada vidjeli smo brojne korake koji polako vode prema reformi Rimske kurije. To je svakako znak da papa Franjo nema namjeru odustatu od započetog puta, ma koliko on težak i mukotrpan bio. Na tom započetom putu reforme Kurije koji ima svoje određeno vremensko trajanje, potrebno je biti strpljiv i radosno iščekivati konkretne plodove. Kao Crkva pozvani smo Papu pratiti svojim molitvama kako bi ga Duh Sveti ojačao u izvršavanju njegove službe. U drugom dijelu rada naglasili smo i potrebu reforme svih 'pastoralnih djelatnika' koji su na bilo koji način uključeni u crkvena zbivanja i navještaj evanđelja. U apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium – Radost evanđelja* u petom poglavlju papa Franjo progovara o *Duhom ispunjenim evangelizatorima*. Svjestan je da su navjestitelji evanđelja u velikoj mjeri umorni, a isto tako i ostali kršćani. Papa upozorava da u današnjoj Crkvi ima više žalosti, strahova i sumnje, nego evanđeoske radosti; više učitelja, nego svjedoka koji privlače i pokreću (usp. EG 96).

Stoga, zaključno možemo izraziti nadu da će započeti put reforme Crkve papa Franjo, unatoč svim otporima i protivštinama s kojima se susreće, sretno privesti kraju te da će na taj način Crkvu vratiti svojem izvoru, a to je sam Gospodin Isus Krist.

⁶⁸ Josip BALOBAN, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, 38.

Abstract

THE PROPHETIC DIMENSION OF THE POPE FRANCIS – AD INTRA

Ivan MACUT

Catholic Faculty of Theology – University of Split
Zrinsko-frankopanska 19, HR – 21000 Split
ivanmacut@libero.it

Apart from the introduction and conclusion, the article is divided into two parts. The first part is titled »The Reform of the Roman Curia«. In this part, the author discusses speeches of Pope Francis directed to the Roman Curia and aims at answering the question what has been done until now about the reform of the Roman Curia by offering a panoramic view of all Pope's moves related to that. All moves are enumerated in detail and described shortly in order to include all reform moves. The second part of the article is titled »The Reform of the Church according to Evangelii Gaudium – the Joy of the Gospel«. In that part the author discusses the reform of the Church as set in the document Evangelii gaudium – the Joy of the Gospel of Pope Francis, under the following headings: the Church should not be an outdated structure; the Church should not be the one that constantly criticises; the Church structures can disturb the Gospel enthusiasm; Pope and synodality of the Church. At the very end, the author emphasises that Pope Francis is an advocate and promotor of reform in the Church on all its levels.

Keywords: Pope Francis, reform of the Church, College of Cardinals, Evangelii gaudium.